

La Diputació de Lleyda havia confiat a l'Arderiu una càtedra de Gramàtica catalana; i més endavant quan la «Associació Protectora» va establir-la a les Escoles Normals de Lleyda, el trià també a ell per professor, per tal com, pel seu saber, n'era el més indicat.

L'Arderiu ajuntava a la seva complexa i gens vulgar il·lustració, una sincera modèstia, una lleal correcció i un entusiasme indefallible i abnegat. La seva vida fou tota esmerçada en l'amor de la família, dels estudis i de la Pàtria. Morí a Lleyda el 4 de juliol de 1920. — F. V. T.

Ramon Nonat Comas

Havia nascut a Barcelona el dia 17 de juny de 1852, dedicant-se des de molt jove a la pintura escenogràfica, tenint, però, l'esperit divorciat del seu ofici i tot encès per l'amor a la seva ciutat, a l'estudi de la qual consagrà les millors activitats publicant copioses notes històriques i descriptives en les quals traspua sempre el daler amorós que les dictava. Era la ciutat tradicional i petita la que En Comas estimava, justament aquella ciutat que anava morint lentament davant seu deixant el camí franc a la nova ciutat ampla i heterogènea dintre la qual En Comas es sentia enyoradit.

No més per atzar l'horitzó dels seus treballs s'extenia alguna vegada més enllà del clos de les velles muralles barcelonines, condicionat pels temes de Concursos i de Jocs Florals en els quals tot sovint li eren atorgades distincions i premis; és, doncs, curiós observar com En Comas trobés el millor racer justament en una entitat preferentment dedicada a correr món, el Centre Excursionista de Catalunya, en les lliçons i en les publicacions del qual col·laborà amb assiduitat des de 1897, aparellant el seu barcelonisme recollit amb les relacions de viatges i amb les descripcions dels indrets més apartats de Catalunya.

Això li feu agençar els seus treballs fins a donar-los un to externament adequat a l'obra general de l'entitat on s'acullia, començant les seves curioses descripcions de passejades històriques per dintre la ciutat: *Excursió des del carrer de la Avellana a la torra del seny de les hores de la Catedral* (1899). *Excursió des de la plaça del Padró a la hermita de la Mare de Déu de la Salut*; *Excursió des de la torra del seny de les hores de la Seu a la Plaça de l'Angel* (1905); *Imatges y capelles de vehinat* (1907-1915); *Des del terrat de l'iglesia del Pi* (1910), i altres.

La proximitat dels enderrocaments per a la Reforma interior de Barcelona el mogué, dolorit, a inventariar els monuments representatius que havien anat desapareixent durant el segle XIX (1904) i a reunir dades per a la història dels esgrafiats en els enfronts de les cases barcelonines (1913), que l'Ajuntament de Barcelona li publicà sots el títol de *Esgrafiados de Barcelona, por Ramón Nonat Comas*, formant part del volum *La Via Layetana, por Francisco Carreras Candí*. En les seves recerques totes les fonts d'informació li eren profitoses, però preferia sovint la tradició viva, copçada en les converses populars, ço que donava a les seves relacions un caient fol·lòrick ben singular.

Per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona, i amb la col·laboració del Sr. Roca i Roca, havia emprès darrerament la tasca de recullir en forma sumament abreviada la significació històrica de cada un dels noms dels carrers de la ciutat. Tot just acabada aquesta obra, i disposada per a la publicació morí En Comas a 28 de juliol de 1918. — A. D.

Francesc Codera Zaidín

Aquest distingit amic del nostre INSTITUT, una de les més capdals figures de la moderna erudició espanyola, va néixer a la vila de Fonz (Alt Aragó), en 1836, i morí en la mateixa vila el 6 de novembre de 1917. Fadri extern d'una honorable família alta-aragonesa, que tenia un modest passar, tot-d'una s'inclinà al sacerdoci, del qual l'apartà sa salut, llavors molt delicada, i després va seguir la carrera de Filosofia i Lletres, estudis que alternà amb els de Ciències i de Diet. Fixà en la primera sa orientació definitiva, i la ensenyança fou el sacerdoci de quasi tota sa vida. De primer va desempeñar una càtedra de grec a l'Institut de Lleyda, guanyada per oposició, i en la mateixa forma passava a ocupar, un any després, la càtedra de les Llengües hebraica i aràbiga, en la Universitat de Granada i més tard la de Saragossa. En aquest centre docent de la capital de la seva terra nadiua, es determinà d'una faisó concreta la seva vocació intel·lectual: la història d'Aragó i l'arabisme. Guiat pel seu propi impuls de alta sagacitat, a l'estudiar els confosos orígens del regne d'Aragó, va sospitar que tal volta els historiadors aràbics suplirien les deficiències i obscuritats